

Національний технічний університет
України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»

Інститут спеціального зв'язку та захисту
інформації КПІ ім. Ігоря Сікорського
Спеціальна кафедра № 4

“ІСТОРІЯ ВІЙН І СУЧАСНОГО ВІЙСЬКОВОГО МИСТЕЦТВА” Робоча програма навчальної дисципліни (силабус)

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	12 Інформаційні технології
Спеціальність	122 Комп'ютерні науки
Освітньо-професійна програма	Комп'ютерні системи і технології спеціального зв'язку
Статус дисципліни	Вибіркова
Форма навчання	Очна (денна)
Рік підготовки, семестр	IV рік підготовки, весінній семестр
Обсяг дисципліни	Кількість кредитів ECTS – 2
Семестровий контроль / контрольні заходи	Залік / Модульна контрольна робота
Мова викладання	Українська
Інформація про керівника курсу / викладачів	Лекції: кандидат філософських наук, Артур ГАНГАЛ. Практичні (семінарські): кандидат філософських наук, Артур ГАНГАЛ
Розміщення курсу	Google Classroom

Денна	8	2/60	14	24	–	22	залік
-------	---	------	----	----	---	----	-------

3. Зміст навчальної дисципліни

Розділ (змістовий модуль) 1. Розвиток військового мистецтва з античних часів до Першої світової війни.

Тема 1. Сутність війни та військового мистецтва у сьогоденні.

Структура, мета й задачі, які вирішує дисципліна. Війна як специфічне явище суспільства. Загальні поняття структури військової історії. Система законів війни і збройної боротьби.

Тема 2. Сутність війни та військового мистецтва в епоху античності.

Стародавня Греція та її армія. Воєнне мистецтво греків у війні з Персією. Суспільно-політичний устрій Македонії та її армія. Військове мистецтво греків у війні з Персією. Розвиток військового мистецтва в стародавньому Римі.

Тема 3. Розвиток військового мистецтва часів княжої.

Зародження та розвиток військової організації Київської Русі. Початки українського військового мистецтва. Розвиток військового мистецтва в війнах Київських і Галицько-Волинських князів. Воєнна тактика. Мистецтво бою війська княжої доби.

Тема 4. Розвиток військового мистецтва українського національного козацького війська.

Військова організація українського козацтва у XVI-XVII столітті. Запорізька Січ. Озброєння та спорядження козацького війська. Особливості військового мистецтва козаків. Тактика дій козацького війська. Військове мистецтво козацького війська під час національно-визвольної війни 1648-1654 рр. Вплив Богдана Хмельницького – Гетьмана України на розвиток українського воєнного мистецтва.

Розділ (змістовий модуль) 2. Розвиток військового мистецтва у світових та локальних війнах XX-го – XXI-го століть.

Тема 5. Особливості розвитку військового мистецтва в ході Першої світової війни.

Збройні сили країн Європи напередодні Першої світової війни. Розвиток воєнного мистецтва у ході Першої світової війни. Стратегічна операція “Брусиловський прорив”. Тактика одночасних ударів вздовж фронту. Перша світова війна і Україна. Національна військово-політична організація на Україні – легіон Українських Січових Стрільців. Тактика дій українських Січових Стрільців у 1915-1916 рр.

Друга світова війна: джерела та причини початку. Перший період Другої світової війни (01.09.1939-22.06.1941 рр.). Другий період Другої світової війни (22.06.1941-19.11.1942 рр.). Третій період Другої світової війни (19.11.1942-30.12.1943 рр.). Четвертий період Другої світової війни (31.12.1943-09.05.1945 рр.). Визволення України та Європи від німецько-фашистських загарбників. Розвиток воєнного мистецтва в наступальних операціях на території України та Європи. П’ятий період другої світової війни (09.05.1945-02.09.1945 рр.).

Тема 6. Розвиток військового мистецтва у Другій світовій війні.

Причини що призвели до Другої світової війни. Воєнне мистецтво німецько-фашистських військ у першому періоді Другої світової війни. Завоювання Європи.

Німецько-радянська війна 1941 – 1945 рр. (Велика Вітчизняна війна Радянського Союзу). Розвиток військового мистецтва у перший період німецько-радянської війни. Визволення України та Європи від німецько-фашистських загарбників. Розвиток воєнного мистецтва в наступальних операціях на території України та Європи. Партизанський рух на Україні 1941 – 1944 років. Українська Повстанська Армія та її диверсійні дії, партизанська тактика і тактика “летучих бригад”. Війна проти Японії у 1945 року. Капітуляція Японії, закінчення Другої світової війни.

Тема 7. Розвиток військового мистецтва у локальних війнах ХХ-го – ХХІ-го століть.

Арабо-Ізраїльський конфлікт (1948 р.). Військове мистецтво у війні в Кореї (1950-1953 рр.) та В'єтнамі (1964-1973 рр.). Розвиток військового мистецтва у війні в Афганістані (1979-1989 рр.). Військове мистецтво у війні в Перській затоці (1990-1991 рр.). Особливості військового мистецтва під час війни в Югославії (1999 р.). Розвиток військового мистецтва у війні в Іраці (2003-2011 рр.). Військове мистецтво у війні в Грузії (2008 р.). Сучасні методи та способи ведення воєнних дій. Інформаційна війна в умовах російсько-української “гібридної війни”: Агресивна війна Росії проти України. Пряме застосування Російською Федерацією збройної сили проти суверенітету і територіальної цілісності України (з 24 лютого 2022 року). Інформаційно-психологічне протиборство в умовах Російського вторгнення в Україну 2022 року.

4. Навчальні матеріали та ресурси

Основна література:

1. Історія війн і сучасного військового мистецтва: конспект лекцій: / О.В. Уваркіна, А.В. Гангал та ін. Київ: ІСЗЗІ КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 304 с.
2. Історія війн та воєнного мистецтва: навчальний посібник. / С.О. Кубіцький та ін. К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2008. 450 с.
3. Історія війн і військового мистецтва: у трьох томах – Том 3. Від масових армій до відродження професійних армій (ХХ – початок ХХІ ст.). / Віктор Голубко, Валерій Грицюк, Леонід Кривизюк, Олександр Лисенко. Великий науковий проект Фоліо, 2019 р. 784 с.
4. Варакута В.П. Історія війн та військового мистецтва: навч. посібник. Х.: АВВ МВС України, 2009. 508 с.
5. Требін М.П. Соціологія війни: український контекст / веб-сайт. URL: <http://periodicals.karazin.ua/ssms/article/view/4462/4034>.
6. Панфілов О.Ю. Війна та суспільство *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Х., 2012. Вип. 2. С. 87–100.*
7. Кротюк В.А., Панфілов О.Ю. Сучасна війна: проблема осмислення характеру та змісту *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України: наук.-техн. журн. (Тематичний випуск, присвячений 65 річниці перемоги у Великій Вітчизняній війні). 2010. № 1(3). С. 47–52.*
8. Требін М.П. “Гібридна війна” як нова українська реальність / веб-сайт. URL: http://www.ukr-socium.org.ua/Arhiv/Stati/US-3_2014/113-127.pdf.
9. Роменець В.А., Маноха І.П. Історія психології ХХ століття. Київ: Либідь, 1998. 894с.

10. Голованов С.О., Костирко С.В. “Історія стародавнього світу”. Київ, “Грамота”. 2006р.
11. Ткачов Юрій Геннадійович. Сюжет про Александра Македонського та його модифікації у світовій літературі: дис. канд. філол. наук: 10.01. 05 Чернівецький держ. ун-т ім. Ю. Федьковича. / Чернівці, 1996. 186 с.
12. Черненко Є. Прадавнина і сучасність воєнної справи. *Воєнна історія*. 2003. № 1. С. 5–9.
13. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ століття): підручник / Крип’якевич І., та ін. Упоряд. Якимович Б.З. 4-те вид. Львів: Світ, 1992. 688 с.
14. Якимович Б. Збройні сили України. Нарис історії: підручник. Львів: Просвіта, 1996. 360 с.
15. Толочко П.П. Київська Русь: енциклопедія історії України у 10 т. Т. 4. К., 2007. 387 с.
16. Павко А. Інститут державної влади Київської Русі в контексті політичних процесів сьогодення *Віче*. 2008. № 11. С. 35–37.
17. Апанович О.М. Збройні сили України першої половини ХVІІІ ст. Дніпропетровськ: Січ, 2004. 229 с.
18. Історія українського козацтва: нариси у 2 т. / Брехуненко, Л.В. та ін. Київ: ВД “Києво-Могилянська академія”, 2006. 839 с.
19. Мицик Ю.А. Плохій С.М., Стороженко І.С. Як козаки воювали: іст. розповіді про запорозьке козацтво Дніпропетровськ: Промінь, 1991. 301 с.
20. Мірошніченко М.П. Воєнна стратегія Богдана Хмельницького *Воєнна історія*. 2002. № 2. (березень – квітень). С. 26–42.
21. Сидоренко В.О. Козацька піхота та її озброєння під час Визвольної війни українського народу 1648 – 1654 рр. *Історичні джерела та їх використання*. Вип.7. К.,1972. С. 161–169.
22. Поле битви – Україна. Від “володарів степу” до “кіборгів”. Воєнна історія України від давнини до сьогодення / Упоряд. К. Галушко. Харків: “Книжковий Клуб. Клуб Сімейного Дозвілля”, 2016. 352 с.
23. Волковинський В.М. Бойові дії на українських землях у роки Першої світової війни. В кн.: Проблеми історії України ХІХ – початку ХХ ст., вип. 4. К., 2004.
24. Брюханов В.А. Заговор против мира. Кто развязал Первую мировую войну. 2005. 653 с.
25. Литвин М., Науменко К. Історія галицького стрілецтва. Львів: Каменяр, 1991. 200 с.
26. Реснт О., Янишин Б. Україна в період Першої світової війни: історіографічний аналіз *Український історичний журнал*. Київ, 2004. № 7. С. 3–37.
27. Запоровський В. Буковина у останній війні Австро-Угорщини: 1914 – 1918. Чернівці, 2003.
28. Левицький К. Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914 – 1918. – Перша часть. Львів, 1928. 278 с.
29. Удовиченко О.І. Україна у війні за державність: історія організації і бойових дій Українських Збройних Сил, 1917 – 1921. К.: Україна, 1995. – Парал. тит. л.: Канада Вінніпег, 1954. 206 с.
30. Сидоров С.В. Радянське воєнне мистецтво: історіографія: дис. д-ра іст. наук: 20.02.22 – військова історія / К.: НАОУ, 2006. – 624 с.
31. Кучер В.І., Чернега П.Д. Україна у Другій світовій війні (1939 – 1945): посібник для вчителя. К.: Генеза, 2004. 272 с.
32. Історія воєнного мистецтва: навчальний посібник. / С.В. Сидоров, та ін. К.: НУОУ, 2012. 300 с.
33. Мюллер-Гиллебранд Б. Сухопутная армия Германии 1933 – 1945 гг. / М.: Изографус, Эксмо, 2002. 800 с.
34. Калистратов А.И. Советское военное искусство во Второй мировой войне (объективные причины поражений 1941– 1942 годов). *Военная мысль*. 2009. № 7. С. 51–58.

35. Сидоров С.В. Стратегічний огляд Другої світової війни. *Історія війн і воєнного мистецтва (стратегія і оперативне мистецтво):* підручник для слухачів НАОУ / В.Б. Толубко, М.І. Рибак, С.В. Сидоров та ін. К.: НАОУ, 2003. С. 72–100).
36. Гриневиц В.А. Національні проблеми в Червоній Армії в період визволення України від німецько-фашистських загарбників (грудень 1942 – жовтень 1944 рр.): автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.02. К.: Інститут історії України НАН України, 1994. 16 с.
37. Захарченко А. Арабсько-ізраїльський конфлікт: проблеми врегулювання на сучасному етапі. Одеса: Фенікс, 2009. 240 с.
38. Горovenko В., Тютюнник В., Асиметрична стратегія Ізраїлю. Використання досвіду Ізраїлю, як прикладу оборонної стратегії для України в її протистоянні російській агресії. К.: Національний інститут стратегічних досліджень, 2018. – 59 с.
39. Локальні війни та збройні конфлікти другої половини ХХ століття (Історико-філософський аспект): монографія / О.І. Гуржій, С.П. Мосов, В.Д. Макаров та ін. – К.: Знання, 2006. 356 с.
40. Пилявець Р.І., Романов Р.В. Воєнне мистецтво у війні в Кореї (1950–1953 рр.). *Локальні війни сучасності.* Зб. наук. статей. К.: Ін-т історії України НАН України, 2004. С. 79 – 97.
41. Особливості розвитку воєнного мистецтва у війнах у Афганістані в 2001 р. та Іраку в 2003 р.: навч. посіб. / Даценко О.М., Макаров В. Д., та ін. К.: НАОУ, 2008. 55 с.
42. Кожевніков В.М. Характерні риси дій повстанських збройних формувань у війнах в Афганістані (1979 – 1989 рр.) та Чечні (1994 – 1996 рр.; 1999 – 2000 рр.) *Воєнні конфлікти другої половини ХХ ст.* Збірник наукових праць. К.: Інститут історії України НАН України, 2004. С. 88–99.
43. Слюсаренко А.В. Економічні причини війн у зоні Перської затоки та Іраку наприкінці ХХ та початку ХХІ ст. *Воєнні конфлікти другої половини ХХ ст.* К.: Інститут історії України НАН 2004. – С. 39 – 49.
44. Мануйлов Є.М. Феномен воєнної сили у сучасному світі. *Вісн. Нац. ун-ту “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”.* Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. Х.: Право, 2015. № 3 (26). С. 112–121.
45. Стрижевський В.В., Сидоров С.В. Особливості тактики дій механізованих і танкових військ за досвідом війни в Кореї (1950 – 1953 роки). *Військово-науковий вісник.* Львів: ЛІСВ, 2008. вип.10. С. 165–177.
46. Феценко А.Л. Історіографія досвіду застосування БПЛА у збройних конфліктах *Труди академії.* 2008. № 82. С. 74 – 79.
47. Требін М.П. Соціологія війни: український контекст. URL: <http://periodicals.karazin.ua/ssms/article/view/4462/4034>.
48. Кудрявцев А. Военные конфликты третьего тысячелетия. URL: http://nvo.ng.ru/realty/2016-04-01/6_conflicts.html.
49. Требін М. П. “Гібридна війна” як нова українська реальність. URL: http://www.ukr-socium.org.ua/Arhiv/Stati/US-3_2014/113-127.pdf.
50. Леонов В.В., Ворочич Б.О., Сівоха І.М. Війни ХХІ століття: технології гібридної війни *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України.* 2015. №1 С.24 – 30
51. Парубій А. Війна Росії проти України і світу *Українська правда.* – URL: www.pravda.com.ua/2014/08/7034046/.
52. Сенченко М.І. Латентна світова інформаційна війна К.: ФОП Стебеляк, 2014. 384 с.
53. Почепцов І. Сучасні інформаційні війни. К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2015. 497 с.

Додаткова література:

1. Мануйлов Є.М. Панфілов О.Ю. Феномен воєнної сили у сучасному світі. *Вісн. Нац. ун-ту "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. Х.: Право, 2015. № 3 (26). С. 112–121.
2. Фрейд З. "Я" и "Оно". Труды разных лет. В 2-х кн. Книга 1. Тбилиси: "Мерани", 1991. 397 с.
3. Хруленко І. Чорні клобуки – васали давньоруських князів. *Воєнна історія* 2005. № 5/6. URL: http://www.warhistory.ukrlife.org/5_6_05_8.htm.
4. Сокирко О. Конотопська битва 1659 р.: Триумф в часи руїни. Київ: Темпора, 2008. 72 с.
5. Брехуненко В. "Дивна то і не сказана мужність...". Козаки у Хотинській війні 1621 р. Київ: Темпора, 2013. 120 с.
6. Брехуненко В. Програна битва виграної війни. Битва під Берестечком 1651 р. Київ: Темпора, 2013. 116 с.
7. Осип Думін. Історія Легіону Українських Січових стрільців 1914 – 1918. Львів: Дзвін. 1993. № 1. С. 122.
8. Футулуйчук Василь. Українська Галицька армія: військово-патріотичне виховання та вишкіл (1918 – 1920 рр.). Донецьк: Східний видавничий дім, УКЦентр, 2000 р. 152 с.
9. Рущенко І.П. Російсько-українська гібридна війна: погляд соціолога Х.: ФОП Павленко О.І., 2015. – 268 с.

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента) передбачає висвітлення інформації за розділами, темами) про всі навчальні заняття (лекції, практичні, семінарські) та надання рекомендацій щодо їх засвоєння (наприклад, у формі календарного плану чи деталізованого опису кожного заняття та запланованої роботи).

Самостійна робота здобувачів містить інформацію про види самостійної роботи, а саме:

- опрацювання лекційних занять;
- підготовка:
  - до семінарських занять;
  - доповідей та презентацій до них;
  - до модульної контрольної роботи, тощо.

Структура навчальної дисципліни (силабусу)

Номери, назви розділів, тем і питання навчальних занять, посилання на літературу		Кількість годин				
		Всього	у тому числі			
			Лекції	Практичні (семінарські) заняття	Лабораторні заняття (комп'ютерний практикум)	СР
Розділ 1.						
Розвиток військового мистецтва з античних часів до Першої світової війни.						
Тема 1	Сутність війни та військового мистецтва у сьогоденні.	4,8	2	2		0,8
Заняття 1/1	Війна як специфічне явище суспільства. Загальні поняття структури військової історії. 1. Структура, мета й задачі, які вирішує дисципліна. 2. Війна як специфічне явище суспільства. Загальні поняття структури військової історії. 3. Закони війни та воєнних дій. Основна література: [1,4, 5 – 10]. Додаткова література: [1,2].	2,4	2			0,4
Заняття 1/2	Війна як суспільно-політичне явище: її сутність і зміст. 1. Предмет та зміст воєнної історії. 2. Причини виникнення війн. 3. Природа війни у психологічних концепціях ХХ століття. 4. Локальні війни і воєнні конфлікти і їх класифікація. 5. Система законів війни і збройної боротьби. Основна література: [1,4, 5 – 10]. Додаткова література: [1,2].	2,4		2		0,4
Тема 2	Сутність війни та військового мистецтва в епоху античності	4,8	2	2		0,8
Заняття 2/1	Військове мистецтво стародавньої Греції, Македонії та Риму. 1. Стародавня Греція та її армія. Воєнне мистецтво греків у війні з Персією. 2. Суспільно-політичний устрій Македонії та її армія. 3. Розвиток військового мистецтва в стародавньому Римі. Основна література: [1 – 3, 11 – 15]. Додаткова література: [3 – 6].	2,4	2			0,4
Заняття 2/2	“Військове мистецтво античних часів: сутність та зміст”.	2,4		2		0,4

	<p>1. Військове мистецтво стародавньої Греції.</p> <p>2. Розвиток військового мистецтва греків у війні з Персією.</p> <p>3. Розвиток військового мистецтва в стародавньому Римі.</p> <p>Основна література: [1 – 3, 11 – 15]. Додаткова література: [3 – 6].</p>					
Тема 3	Розвиток військового мистецтва часів княжої.	4,8	2	2		0,8
Заняття 3/1	<p>Розвиток військового мистецтва в княжу добу (IX-XIV ст.).</p> <p>1. Зародження та розвиток військової організації Київської Русі.</p> <p>2. Початки українського військового мистецтва.</p> <p>3. Воєнна тактика. Мистецтво бою війська княжої доби.</p> <p>Основна література: [1 – 4, 16 – 21]. Додаткова література: [7,8].</p>	2,4	2			0,4
Заняття 3/2	<p>Військове мистецтво Київської Русі.</p> <p>1. Військова організація Київської Русі: зародження та розвиток.</p> <p>2. Розвиток військового мистецтва в війнах Київських і Галицько-Волинських князів.</p> <p>3. Стратегія та тактика бою війська княжої доби.</p> <p>Основна література: [1 – 4, 16 – 21]. Додаткова література: [7,8].</p>	2,4		2		0,4
Тема 4	Розвиток військового мистецтва українського національного козацького війська.	6,8	2	4		0,8
Заняття 4/1	<p>Козацьке українське військо у XVI-XVII столітті.</p> <p>1. Військова організація українського козацтва у XVI-XVII столітті. Запорізька Січ.</p> <p>2. Озброєння і тактика дій козацького війська.</p> <p>3. Військове мистецтво козацького війська під час національно-визвольної війни 1648-1654 рр.</p> <p>Основна література: [1 – 4, 22 – 27]. Додаткова література: [9 – 11].</p>	2,4	2			0,4
Заняття 4/2	<p>Особливості розвитку військового мистецтва у IX-XVII ст.</p> <p>1. Військово-політична організація другої половини XVI – XVIII ст. Запорізька Січ.</p>	4,4		4		0,4

	2. Озброєння та спорядження козацького війська. 3. Особливості військового мистецтва козаків. Тактика дій козацького війська. 4. Вплив Богдана Хмельницького – Гетьмана України на розвиток українського воєнного мистецтва. Основна література: [1 – 4, 22 – 27]. Додаткова література: [9 – 11].					
Разом за розділом 1		21,2	8	10		3,2
Розділ 2. Розвиток військового мистецтва у світових та локальних війнах XX-го – XXI-го століть.						
Тема 5	Особливості розвитку військового мистецтва в ході Першої світової війни.	4,8	2	2		0,8
Заняття 5/1	Розвиток військового мистецтва у Першій світовій війні 1914 – 1918 роках. 1. Збройні сили країн Європи напередодні Першої світової війни. 2. Розвиток воєнного мистецтва у ході Першої світової війни. 3. Тактика дій українських Січових Стрільців у 1915 – 1916 рр. Основна література: [1 – 4, 28 – 34]. Додаткова література: [12,13].	2,4	2			0,4
Заняття 5/2	Особливості розвитку українського військового мистецтва в ході Першої світової війни 1914 – 1918 року. 1. Розвиток військового мистецтва у Першій світовій війні. 2. Перша світова війна і Україна. 3. Національна військово-політична організація на Україні – легіон Українських Січових Стрільців. 4. Тактика дій українських Січових Стрільців. Основна література: [1 – 4, 28 – 34]. Додаткова література: [12,13].	2,4		2		0,4
Тема 6	Розвиток військового мистецтва у Другій світовій війні.	6,8	2	4		0,8
Заняття 6/1	Військове мистецтво на початку та в ході Другої світової війни. 1. Перший період Другої світової війни (01.09.1939 – 22.06.1941 рр.). 2. Другий період Другої світової війни (22.06.1941 – 19.11.1942 рр.). 3. Третій період Другої світової	2,4	2			0,4

	війни (19.11.1942 – 30.12.1943 рр.). 4. Четвертий період Другої світової війни (31.12.1943 – 09.05.1945 рр.). 5. П'ятий період другої світової війни (09.05.1945 – 02.09.1945 рр.). Основна література: [1 – 4, 35 – 41]. Додаткова література: [14 – 18].					
Заняття 6/2	Особливості розвитку військового мистецтва у ході Другої світової війни. Участь України у Другій світовій війні. 1. Причини що призвели до Другої світової війни. 2. Воєнне мистецтво німецько-фашистських військ у першому періоді Другої світової війни. Завоювання Європи. 3. Німецько-радянська війна 1941 – 1945 рр. (Велика Вітчизняна війна Радянського Союзу). Розвиток військового мистецтва у перший період німецько-радянської війни. 4. Визволення України та Європи від німецько-фашистських загарбників. Розвиток воєнного мистецтва в наступальних операціях на території України та Європи. 5. Партизанський рух на Україні 1941 – 1944 років. 6. Українська Повстанська Армія та її диверсійні дії, партизанська тактика і тактика “летучих бригад”. 7. Війна проти Японії у 1945 року. Капітуляція Японії, закінчення Другої світової війни. Основна література: [1 – 4, 35 – 41]. Додаткова література: [14 – 18].	4,4		4		0,4
Тема 7	Розвиток військового мистецтва у локальних війнах ХХ-го – ХХІ-го століть.	9,2	2	6		1,2
Заняття 7/1	Розвиток військового мистецтва у локальних війнах ХХ-го століття. 1. Арабо-Ізраїльський конфлікт (1948 р.). 2. Військове мистецтво у війні в Кореї (1950-1953 рр.) та В'єтнамі (1964-1973 рр.). 3. Розвиток військового мистецтва у війні в Афганістані (1979-1989 рр.). 4. Військове мистецтво у війні в Перській затоці (1990-1991 рр.). Основна література: [42 – 52].	2,4	2			0,4

	Додаткова література: [19,24,25].					
Заняття 7/2	Розвиток військового мистецтва у локальних війнах кінця ХХ-го – ХХІ-го століття. 1. Особливості військового мистецтва під час війни в Югославії (1999 р.). 2. Розвиток військового мистецтва у війні в Іраці (2003-2011 рр.). 3. Військове мистецтво у війні в Грузії (2008 р.). 4. Модульна контрольна робота. Основна література: [52 – 56, 60, 61]. Додаткова література: [19 – 25].	2,4		2		0,4
Заняття 7/3	Особливості розвитку військового мистецтва в локальних війнах ХХ-го – ХХІ-го століття. 1. Сучасні методи та способи ведення воєнних дій. 2. Методи ведення воєнних дій в умовах проведення операції Об'єднаних сил. 3. Інформаційна війна в умовах російсько-української “гібридної війни”: 4. Агресивна війна Росії проти України. Пряме застосування Російською Федерацією збройної сили проти суверенітету і територіальної цілісності України (з 24 лютого 2022 року). 5. Інформаційно-психологічне протиборство в умовах Російського вторгнення в Україну 2022 року. Основна література: [57 – 59, 62 – 67]. Додаткова література: [19 – 25].	4,4		4		0,4
Разом за розділом 2		20,8	6	12		2,8
Реферат		10				10
Залік		8		2		6
Всього годин		60	14	24		22

6. Самостійна робота здобувача

Головними видами самостійної роботи здобувачів є: самостійна підготовка до аудиторних занять та самостійна підготовка до заліку.

Доцільно час самостійної підготовки для поглибленого вивчення та закріплення навчального матеріалу розподілити наступним чином:

№ з/п	Назва теми та перелік основних питань (перелік дидактичного забезпечення, посилання на літературу)	Кількість годин СР
1	<p>Тема 1. Сутність війни та військового мистецтва у сьогоденні.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мета, завдання і структура навчальної дисципліни “Історія війн і сучасного військового мистецтва”. 2. Сутність і зміст війни, як суспільно-політичного явища. 3. Причини виникнення війн. 4. Концепції суспільства та природи війни у психології ХХ століття. 5. Класифікація війн, локальних війн і воєнних конфліктів. 6. Загальні поняття предмет та зміст воєнної історії. 7. Система законів війни. 8. Закони воєнних дій або закони збройної боротьби. <p>Основна література: [1,4, 5 – 10]. Додаткова література: [1,2].</p>	0,8
2	<p>Тема 2. Сутність війни та військового мистецтва в епоху античності</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Характер суспільного та політичного устрою стародавньої Греції, що визначав особливості основних форм ведення війни, та відповідних форм організації військ. 2. Спартанська держава та її військова система. 3. Афінівська держава. Організаційна структури Афінівської армії і флоту. 4. Розвиток бойової техніки у стародавній Греції. 5. Військове мистецтво греків у війні з Персією (500 – 449 рр. до н.е.). 6. Організація та система комплектування армій рабовласницьких держав давньої Греції та Персії. 7. Військово-теоретична думка в стародавній Греції. 8. Військовий устрій Македонії та її армія. 9. Організація македонської армії в період правління Олександра Македонського. 10. Розвиток військового мистецтва в ході війни Македонії з Персією (334 – 330 рр. до н.е.). 11. Організація та система комплектування армії стародавнього Риму. 12. Флот армії стародавнього Риму. 13. Військова медицина в армії стародавнього Риму. 14. Система заохочень та стягнень в армії стародавнього Риму. <p>Основна література: [1 – 3, 11 – 15]. Додаткова література: [3 – 6].</p>	0,8
3	<p>Тема 3. Розвиток військового мистецтва часів княжої доби .</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Зародження та розвиток військової організації Київській Русі. 2. Вплив варягів на розвиток княжого війська Київської Русі. 3. Княжа дружина. Принцип її формування. 4. Народне ополчення, як складова княжого війська Київської Русі . 5. Озброєння княжого війська Київської Русі. 6. Організація та комплектування княжого війська Київської Русі. 7. Розвиток військового мистецтва в війнах Київських князів. 8. Розвиток військового мистецтва в війнах Галицько-Волинських князів. 9. Влив варягів на розвиток військового флоту княжої доби. 	0,8

	<p>10. Флот княжого війська Київської Русі. 11. Морські походи київських князів на Чорне море. 12. Морські походи київських князів на Каспій. 13. Бойові шиккування війська княжої доби. 14. Тактика бою війська княжої доби. 15. Тактика бою княжого війська у боротьбі з кочовиками. Основна література: [1 – 4, 16 – 21]. Додаткова література: [7,8].</p>	
4	<p>Тема 4. Розвиток військового мистецтва українського національного козацького війська.</p> <p>1. Військово-політична організація другої половини XVI – XVIII ст. – Запорізька Січ.</p> <p>1.1. Шляхи формування козацтва. 1.2. Військово-політична організація Запорозька Січ – найхарактерніший прояв військової культури українського народу. 1.3. Козацький устрій. 1.4. Утворення козацького реєстру, його еволюція. 1.5. Ментально-духовні цінності запорозьких козаків.</p> <p>2. Озброєння та спорядження козацького війська.</p> <p>2.1. Вогнепальна зброя козаків. 2.2. Козацька артилерія 2.3. Холодна зброя козаків</p> <p>3. Особливості військового мистецтва козаків. Тактика дій козацького війська.</p> <p>4.1. Піхота – основний вид козацького війська. 4.2. Бойовий порядок – табір, або “рухома фортеця”. 4.3. Спосіб випробовування сил противника перед боєм – “герць” 4.4. Бойовий порядок козацького війська. 4.5. Тактичні прийоми: “галас”, “розгардія”, “триангула”. 4.6. “Лава” – основний тактичний прийом козацької кінноти. 4.7. Артилерія козацької армії.</p> <p>5. Розвідувально-сторожова та оборонна системи, інженерно-саперна справа.</p> <p>6. Козацький флот. Морські походи українського козацтва.</p> <p>7. Розвиток військового мистецтва у ході національно-визвольної війни 1648–1654 рр. під проводом Богдана Хмельницького.</p> <p>8.1. Військове мистецтво українського війська у битвах при Жовтих Водах та під Корсунем (1648 р.). 8.2. Битва під Білою Церквою та під Пилявцями. 8.3. Битва під Берестечком (1651 р.). 8.4. Битва під Батогом (1652 р.)</p> <p>9. Вплив Богдана Хмельницького – Гетьмана України на розвиток українського воєнного мистецтва.</p> <p>Основна література: [1 – 4, 22 – 27]. Додаткова література: [9 – 11].</p>	0,8
5	<p>Тема 5. Особливості розвитку військового мистецтва в ході Першої світової війни.</p> <p>1. Перша світова війна: стан збройних сил воюючих сторін напередодні війни. 2. Стратегічні плани країн – учасниць Першої світової війни. 3. Воєнне мистецтво у ході Першої світової війни (1914 – 1918 рр.) та</p>	0,8

	<p>його розвиток.</p> <p>3.1. Зміни у способах ведення війни на рубежі XIX – XX ст.</p> <p>3.2. Особливості воєнних дій у кампаніях Першої світової війни.</p> <p>3.2.1. Кампанія 1914 р. – Галицька битва (1914 р.) – Операція “Біг до моря”.</p> <p>3.2.2. Кампанія 1915 р.</p> <p>3.2.3. Кампанія 1916 р. – Верденська операція – Операція англо-французьких військ на річці Сомма</p> <p>3.2.4. Кампанія 1917 р. – Наймасштабніша стратегічна наступальна операція союзних військ Наступ Нівеля – Операція англійських військ біля Камбре</p> <p>3.2.5. Кампанія 1918 р. – Невдалий наступ германських військ на Париж</p> <p>3.3. Проблеми Першої світової війни що спонукали розвиток військового мистецтва.</p> <p>3.4. Розвиток військового мистецтва у ході першої світової війни (1914 – 1918 рр.).</p> <p>4. Перша світова війна і Україна.</p> <p>5. Луцький (Брусилівський) прорив – нова тактика ведення війни.</p> <p>6. Національна військово-політична організація на Україні – легіон Українських Січових Стрільців.</p> <p>7. Бойові дії легіону Січових Стрільців на горі Маківка у 1915 році.</p> <p>8. Бойові дії легіону Січових Стрільців на горі Лисоня у 1916 році.</p> <p>Основна література: [1 – 4, 28 – 41]. Додаткова література: [12 – 18].</p> <p>Основна література: [1 – 4, 28 – 34]. Додаткова література: [12,13].</p>	
6	<p>Тема 6. Розвиток військового мистецтва у Другій світовій війні.</p> <p>1. Причини, характер та періодизація Другої світової війни.</p> <p>2. Збройні сили фашистського блоку. Теорія тотальної і “блискавичної війни”.</p> <p>3. Стратегічна раптовість і масовані танкові атаки у німецько-польській війні 1939 року</p> <p>4. Радянсько-фінська війна (листопад 1939 — березень 1940 років).</p> <p>5. Воєнне мистецтво німецько-фашистських військ у першому періоді Другої світової війни. Завоювання Європи.</p> <p>6. Німецько-радянська війна 1941 – 1945 рр. Розвиток воєнного мистецтва у перший період німецько-радянської війни (червень 1941 р. – листопад 1942 р.).</p> <p>7. Окупаційний режим на території України.</p> <p>8. Оборонні операції на території України у початковому періоді Великої Вітчизняної війни.</p> <p>9.1. Київська стратегічна оборонна операція 7 липня – 26 вересня 1941 року.</p> <p>9.2. Оборона Одеси 5 серпня – 16 жовтня 1941 року.</p> <p>9.3. Кримська оборонна операція 18 жовтня – 16 листопада 1941 року. Оборона Севастополя.</p> <p>9.4. Керченсько-Феодосійська десантна операція 1942 року 25 грудня</p>	0,8

	<p>1941 року – 2 січня 1942 року.</p> <p>10. Напад Японії на Пірл-Харбор і початок бойових дій на Тихому океані.</p> <p>11. Вирішальні і визвольні битви у німецько-радянській війні. Розвиток військового мистецтва у другий період німецько-радянської війни (листопад 1942 р. – грудень 1943 р.).</p> <p>12.1. Битва під Москвою.</p> <p>12.2. Сталінградська битва. Тактика штурмових груп.</p> <p>12.3. Курська битва та Белгородсько-Харківська стратегічна наступальна операція</p> <p>13. Визволення України від німецько-фашистських загарбників. Чотири Українські фронти.</p> <p>14. Розвиток воєнного мистецтва в наступальних операціях на території України.</p> <p>15.1. Міуська операція 17 липня – 2 серпня 1943 року.</p> <p>15.2. Київська стратегічна наступальна операція Злистопада – 13 листопада 1943 року.</p> <p>15.3. Корсунь-Шевченківська операція 24 січня — 17 лютого 1944 року.</p> <p>15.4. Одеська наступальна операція 26 березня – 14 квітня 1944 року.</p> <p>15.5. Кримська стратегічна наступальна операція 8 квітня – 12 травня 1944 року.</p> <p>15.6. Львівсько-Сандомирська стратегічна наступальна операція 13 липня – 29 серпня 1944 року.</p> <p>15.7. Східно-Карпатська стратегічна наступальна операція 8 вересня – 29 жовтня 1944 року.</p> <p>16. Партизанський рух на Україні 1941 – 1944 років.</p> <p>17. Українська Повстанська Армія та її диверсійні дії, партизанська тактика і тактика “легучих бригад”.</p> <p>18. Участь українців у Другій світовій війні на боці Вермахту.</p> <p>19. Союзницькі сили в Другій світовій війні.</p> <p>20.1. Воєнні дії у Північній Африці.</p> <p>20.2. Воєнні дії в Італії в 1943 – 1945 роках.</p> <p>20.3. Воєнні дії на Західноєвропейському театрі війни. Висадка англо-американських військ у Нормандії.</p> <p>21. Остаточний розгром фашистської Німеччини. Берлінська операція 1945 року.</p> <p>22. Війна проти Японії у 1945 року. Капітуляція Японії, закінчення Другої світової війни.</p> <p>22.1. Військові дії на Тихому Океані у 1945 році.</p> <p>Основна література: [1 – 4, 35 – 41]. Додаткова література: [14 – 18].</p>	
7	<p>Тема 7. Розвиток військового мистецтва у локальних війнах ХХ-го – ХХІ-го століть.</p> <p>1. Арабо-Ізраїльський конфлікт.</p> <p>1.1. Причини виникнення Арабо-Ізраїльського конфлікту.</p> <p>1.2. Перша Арабо-Ізраїльська війна 1948 – 1949 років.</p> <p>1.3. Продовження Арабо-Ізраїльського конфлікту.</p> <p>2. Асиметрична стратегія Ізраїлю. Використання досвіду Ізраїлю, як прикладу оборонної стратегії для України в її протистоянні російській агресії.</p>	1,2

<p>3. Розвиток військового мистецтва у війні в Кореї (1950 – 1953 рр.).</p> <p>3.1. Наростання конфронтації на Далекому Сході 1945-1950. Наміри Сполучених Штатів застосувати ядерну зброю.</p> <p>3.2. Перебіг подій у війні в Кореї (1950 – 1953 рр.).</p> <p>3.3. Фактори, що визначали характер воєнного мистецтва під час війни в Кореї (1950–1953 рр.)</p> <p>3.3.1. Особливості тактики дій сухопутних військ під час війни в Кореї (1950–1953 рр.)</p> <p>4. Розвиток військового мистецтва у війні у В'єтнамі (1964 – 1973 рр.).</p> <p>4.1. Причини виникнення воєнного конфлікту у В'єтнамі.</p> <p>4.2. Збройна боротьба проти американської окупації у В'єтнамі 1964 – 1973 рр.</p> <p>4.3. Бойові дії між військовими США і СРСР у В'єтнамі.</p> <p>5. Розвиток військового мистецтва у війні в Афганістані (1979 – 1989 рр.).</p> <p>5.1. Причини виникнення воєнного конфлікту на території Афганістану.</p> <p>5.2. Хід воєнних дій в Афганістані (1979 – 1989 рр.).</p> <p>5.3. Особливості проведення бойових дій з іррегулярними збройними формуваннями Афганістану. Розвиток воєнного мистецтва під час війни в Афганістані (1979 – 1989 рр.).</p> <p>5.4. Ведення бойових дій міжвидовими тактичними групами.</p> <p>6. Війна в зоні Перської затоки у 90-х роках ХХ ст. – початку ХХІ ст.: її принципові відмінності.</p> <p>6.1. Фактори , що впливали на збройну боротьбу в зоні Перської затоки (1991 – 2011 рр.).</p> <p>6.1.1. Фізико-географічні умови ведення збройної боротьби в зоні Перської затоки (1991 – 2011 рр.).</p> <p>6.1.2. Розвиток засобів збройної боротьби під час збройної боротьби в зоні Перської затоки (1991 – 2011 рр.).</p> <p>6.1.3. Особливості підготовки повітряно-наступальних операцій в умовах ведення збройної боротьби в зоні Перської затоки (1991 – 2011 рр.).</p> <p>6.1.4. Особливості підготовки повітряно-наземних наступальних операцій в умовах ведення збройної боротьби в зоні Перської затоки (1991 – 2011 рр.).</p> <p>6.2. Особливості проведення повітряно-наступальних операцій під час збройної боротьби в зоні Перської затоки (1991 – 2011 рр.).</p> <p>6.3. Особливості проведення повітряно-наземних наступальних операцій під час збройної боротьби в зоні Перської затоки (1991 – 2011 рр.).</p> <p>6.4. Участь України в Іракському конфлікті.</p> <p>6.5. Тенденції розвитку форм і способів збройної боротьби за досвідом війн у зоні Перської затоки у 90-х роках ХХ ст. – початку ХХІ ст.</p> <p>7. Розвиток військового мистецтва під час війни в Югославії (1999 р.).</p> <p>7.1. Причини виникнення конфлікту в Югославії.</p> <p>7.2. Військова операція блоку НАТО проти Союзної Республіки Югославія “Союзницька Сила” (Allied Force).</p> <p>7.3. Вплив операції “Союзницька сила” на зміну оборонної стратегії США.</p> <p>8. Розвиток військового мистецтва під час війни в Грузії (2008 р.).</p> <p>8.1. Російсько-грузинська війна: причини та наслідки.</p> <p>8.2. Російсько-грузинська війна 2008 року – особливості бойового</p>	
--	--

	<p>досвіду національних збройних сил Грузії і Росії.</p> <p>8.3. Російсько-грузинська війна 2008 року – невдалий досвід ведення бойових дій в умовах безконтактної війни.</p> <p>9. Закономірності розгортання збройних конфліктів у XXI столітті.</p> <p>10. Концепції застосування збройних сил провідних країн світу. Розвиток форм і способів застосування військ у воєнних конфліктах різної інтенсивності.</p> <p>11. Сучасні форми та способи ведення воєнних дій.</p> <p>11.1. Характерні риси і особливостей сучасних збройних конфліктів.</p> <p>11.2. Сучасні форми та способи збройної боротьби за досвідом локальних війн сучасності.</p> <p>11.3. Перегляд поглядів на форми і способи ведення сучасної збройної боротьби.</p> <p>11.4. Застосування безпілотних літальних апаратів у воєнних конфліктах кінця XX – початку XXI століття.</p> <p>11.5. Психологічні операції у війнах та збройних конфліктах другої половини XX – початку XXI ст.</p> <p>12. Ведення воєнних дій в умовах проведення операції Об'єднаних сил.</p> <p>12.1. Тактика армії РФ з другої половини XX ст. до війни на Донбасі.</p> <p>12.2. Російська війна “нового покоління”: теорія і практика.</p> <p>12.3. Досвід ведення бойових дій ЗС України проти іррегулярних збройних формувань під час проведення операції Об'єднаних сил.</p> <p>12.4. “Інформаційна війна” Росії проти України.</p> <p>12.5. Маніпулятивні технології Російської Федерації в Українському інформаційному просторі.</p> <p>13. Пряме застосування Російською Федерацією збройної сили проти суверенітету і територіальної цілісності України (24 лютого 2022 року). Агресивна війна Росії проти України.</p> <p>14. Інформаційно-психологічне протистояння в умовах Російського вторгнення в Україну 2022 року.</p> <p>Основна література: [42 – 52, 52 – 56, 60, 61, 57 – 59, 62 – 67]. Додаткова література: [19 – 25].</p>	
8	Реферат	10
9	Підготовка до заліку	6
Всього годин		22

Політика та контроль

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

1. Дотримання принципів та норм етики і деонтології.
2. Обов'язкове дотримання академічної доброчесності здобувачами:
  - самостійне виконання всіх видів робіт, завдань, форм контролю, передбачених Робочою програмою навчальної дисципліни (силабусом) “Історія війн і сучасного військового мистецтва”;
  - посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
  - дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації;

– навчальні заняття, які були пропущені здобувачем, опановуються самостійно у позааудиторний час (теоретичні питання навчальної теми, вирішення контрольних тестів, ситуаційних задач, тощо) з наступним виконанням навчально-практичних завдань під час відпрацювань згідно з графіком.

Основними видами навчальних занять під час вивчення навчальної дисципліни “Історія війн і сучасного військового мистецтва” є: лекція, семінар, дискусія, консультація, самостійне вивчення навчального матеріалу (у разі дистанційного навчання дистанційного курсу) та інші.

Самостійне вивчення передбачає використання навчальних матеріалів (у разі дистанційного навчання дистанційних курсів). Вимоги щодо самостійного вивчення навчального матеріалу визначаються робочою програмою навчальної дисципліни (силабусом), методичними вказівками, інструкціями і завданнями, що містяться в дистанційному курсі (у разі дистанційного навчання).

Лекція (лат. *Lectio* – читання) – це стрункий, логічно завершений, науково обґрунтований, послідовний і систематизований виклад певної наукової проблеми, теми чи розділу навчальної дисципліни. Лекція має органічно поєднуватися з іншими видами навчальних занять, слугувати підґрунтям для поглиблення і систематизації знань, яких набувають здобувачі у процесі аудиторної та позааудиторної навчальної роботи.

Лекція забезпечує системне подання наукових знань, а саме:

- повідомлення нових знань;
- систематизація й узагальнення накопичених знань;
- формування ідейних поглядів, переконань, світогляду;
- розвиток пізнавальних і професійних зацікавлень;
- визначення напрямів, змісту і характеру інших видів навчальних занять (семінарів, практичних робіт) і самостійної роботи.

Під час дистанційного навчання лекція – один із видів навчального заняття, на якому учасники дистанційного навчання отримують аудіовізуальну інформацію лекційного матеріалу через засоби телекомунікаційного зв'язку як у синхронному режимі (взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої всі учасники одночасно перебувають у веб-середовищі дистанційного навчання (чат, аудіо-, відеоконференції, соціальні мережі тощо)), так і в асинхронному (взаємодія між суб'єктами дистанційного навчання, під час якої учасники освітнього процесу взаємодіють між собою із затримкою у часі, застосовуючи при цьому електронну пошту, форум, соціальні мережі тощо).

За способом викладу навчального матеріалу можна виокремити такі види лекцій:

- проблемні лекції;
- лекції – візуалізації;
- лекції – консультації;
- бінарні лекції;
- лекції – бесіди;
- лекції – дискусії;
- лекції із заздальгідь запланованими помилками;
- лекції з аналізом конкретних ситуацій;
- лекції – конференції;
- лекції – прес-конференції.

Здобувачам необхідно навчитися активно і уважно слухати лекції, вести змістовні конспекти. Слід пам'ятати, що якісний конспект допоможе здобувачам під час самостійної роботи підготуватися до різних форм контролю. Необхідно доповнювати конспекти та розкривати складні питання, що не були з'ясовані протягом лекції, під час самостійної роботи. Засвоєння законспектованої теми полегшує розуміння нового матеріалу та скорочує час на вивчення основної та додаткової навчальної літератури.

Семінарське заняття – це вид навчального заняття, на якому викладачем організовується дискусія навколо тем та попередньо визначених питань семінару, до яких

здобувачі готують повідомлення, виступи, електронні презентації тощо, на підставі індивідуально виконаних завдань. Семінарське заняття є дієвою формою розвитку продуктивного мислення здобувачів під час обговорювання теми та питань заняття, шляхом залучення їх в колективну пізнавальну діяльність. Семінарське заняття надає можливість здобувачам оволодіти умінням, влучно, обґрунтовано і доказово викладати свої думки, вести дискусію, діалоги, самостійно опановувати інформацією на підставі отриманих знань.

Семінари мають на меті поглибити та закріпити знання, отримані здобувачами на лекціях, інших видах занять і в процесі самостійної роботи над навчальною та науковою літературою, рекомендованою викладачем, а також виробити у тих, хто навчається, уміння пошуку, узагальнення та викладання навчального матеріалу. Перелік тем семінарських занять визначається робочою програмою навчальної дисципліни (силабусом). Семінарське заняття проводиться з однією навчальною групою здобувачів одним викладачем.

Семінарське заняття передбачає розгорнуте обговорення питань плану семінару, які заздалегідь доводиться до всіх його учасників і містить виступи здобувачів з підготовленими доповідями з послідуочим обговоренням питань, що виносяться на заняття. На кожному семінарському занятті викладачем оцінюються підготовлені здобувачами виступи, електронні презентації, активність в дискусії, вміння формулювати та відстоювати свою позицію та ін.

План семінару доводиться здобувачам заздалегідь, на попередньому лекційному занятті. При знайомстві з планом семінару, здобувач має уяснити тему та мету семінару, отримати рекомендації у викладача щодо вивчення літератури та методики підготовки, звернути увагу на головні питання семінару, вибрати тему фіксованої доповіді. Як правило, перед семінаром проводяться консультації. На них звертається увага здобувачів на відповідну навчальну та наукову літературу, спрямовується робота щодо складання плану та змісту доповіді, з'ясування вузлових питань семінару. Підготовлена здобувачем доповідь – має бути результатом його самостійної роботи.

При проведенні семінарського заняття, як правило, застосовується такий типовий алгоритм:

1. Перевірка присутності на заняттях.
2. Оголошення теми, плану та мети семінару.
3. Перевірка виконання домашнього завдання та виставлення відповідних стимулюючих балів в журнал навчальної групи.
4. Перевірка готовності групи до занять за оголошеною темою, шляхом проведення експрес-опитування за основними поняттями теми протягом 5 – 10 хвилин.
5. Оголошується сценарій проведення семінарського заняття, зміст якого залежить від обраного типу. Називаються здобувачі, які готували виступи.
6. Слово надається першому виступаючому. Після цього виступають опоненти, задають питання, дискутують, вислуховують відповіді.
7. Після обговорення першого повідомлення оголошуються стимулюючі бали усім учасникам виступу та його обговорення, обґрунтовуючи їх. Аналогічним чином обговорюються всі інші повідомлення.
8. Викладачем оголошуються підсумки заняття, оцінюється внесок кожного здобувача, оголошується сума набраних балів (рейтинг) кожного з них.
9. Заслуховуються відповіді викладача на запитання присутніх.
10. Оголошується завдання для самостійної роботи.

Важливою частиною семінару є завершальне слово викладача. Викладач робить висновки, аналізує виступи здобувачів, їх вміння відповідати на запитання, вдумливість, розсудливість, активність. Підсумкові бали за кожне семінарське заняття вносяться викладачем до журналу занять навчальної групи. Отримані оцінки за окремі семінарські заняття враховуються при визначенні підсумкової оцінки (рейтингу) з навчальної дисципліни.

Консультація – це елемент освітнього процесу, за яким здобувачі отримують відповіді від НПП на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування.

У разі дистанційного навчання існує специфіка, що базується на використанні інформаційно-комунікаційних технологій, Інтернет-ресурсів і послуг, впливає на способи відбору і структурування змісту, способи реалізації тих чи інших методів і організаційних форм навчання, що суттєво впливає на функціонування всієї системи. Здобувач отримує та засвоює інформацію, висуває гіпотези, приймає рішення, опираючись на власні роздуми, формує власну думку. Водночас об'єкт і суб'єкт навчання залишаються учасниками цього процесу в активному діалозі.

Дистанційне навчання має бути збалансованим і давати здобувачам можливість досягти результату навчання. Варто підібрати для цього відповідні форми, які не будуть обмежуватись виключно написанням письмових робіт.

Велике значення для опанування здобувачами знаннями і вміннями має самостійна робота. Самостійна робота дозволяє виробити звичку та вміння під час навчання швидко заглиблюватись у сутність навчальних питань та практично оволодівати ними. Активна самостійна робота формує вміння власними силами аналізувати та узагальнювати питання суспільного життя і професійної діяльності, озброює науковим методом їх пізнання, виробляє методологічну культуру розумової праці і творчого осмислення суспільних процесів.

Самостійна робота повинна носити системний характер і складатись з таких взаємопов'язаних форм:

- активної роботи на лекціях, систематичного і повного запису лекційного матеріалу, опрацювання та доповнення його під час самостійної роботи;
- виконання індивідуального семестрового завдання (реферату);
- постійного вивчення навчальних посібників, монографій, словників, наукових статей, довідникової літератури згідно з планом занять;
- творчої активності під час семінарських і самостійних занять;
- участі в роботі наукового товариства, в науково-практичних конференціях тощо.

При підготовці до семінару слід уважно ознайомитися з планом, прочитати методичні поради до заняття, глибоко вивчити рекомендовану літературу. З кожного питання бажано підготувати поширений план виступу, заохочується електронна презентація доповіді. Література, яка необхідна для поглибленого вивчення курсу, під час підготовки доповідей, фіксованих виступів, рефератів, підбирається сумісно з працівником бібліотеки та викладачами кафедри.

Керівництво самостійною роботою відбувається шляхом визначення завдань і рекомендацій для самостійного відпрацювання навчального матеріалу та систематичним контролем викладача за ходом відпрацювання навчальних завдань.

Методичні рекомендації до підготовки і оформлення рефератів

Здобувачі, що навчаються на кафедрі, повинні подати реферат на тему, пов'язану з методологічними питаннями дисципліни. Слід зауважити, що вибір теми реферату – досить важливий момент. Він значною мірою визначає як процес роботи над рефератом, так і сам результат. Тому до вибору теми треба підійти з належною увагою та відповідальністю, попередньо ознайомившись з необхідним мінімумом літератури з обраної теми.

Реферат – це короткий виклад у письмовій формі змісту наукової проблеми. Він має бути виконаний на основі вивчення літератури (у тому числі й монографічної) з обраною здобувачем проблеми, а також свідчити про самостійне та глибоке ознайомлення його автора з науковою проблемою, про його вміння аналізувати якості, зв'язки та відносини між предметами й явищами дійсності та робити узагальнені висновки. Крім того, здобувачі при написанні реферату повинні виявити вміння письмово викладати результати свого наукового дослідження, керуючись загальноприйнятими правилами написання реферату (наукової праці) та її оформлення.

Автор пише реферат згідно плану, первісний варіант якого складається після ознайомлення з літературою з обраної теми. В процесі роботи над темою план реферату може уточнюватись. Структурно реферат складається зі змісту, вступу, трьох розділів, висновків і списку використаної літератури.

Не рекомендується починати роботу над рефератом, доки не будуть вивчені принаймні п'ять – десять джерел з теми. Коли це зроблено, питання плану з'ясовано і для їх розкриття зібрано достатню кількість матеріалу, слід розпочати роботу.

Вступ і висновки краще доопрацювати (підкорегувати) тоді, коли текст реферату буде в основному готовий. Для викладу слід обирати лаконічну мовну форму, близьку до академічної, домагатися чітких і влучних визначень. Але головне полягає в тому, щоб аргументовано, логічно викласти матеріал. Не треба намагатися до збільшення обсягу за рахунок переписування матеріалу, який виявився цікавим. Головне своїми словами викласти те чи інше теоретичне положення, його генезис та методологічне значення для науки.

Як правило, реферат стає змістовнішим, якщо автор наводить свої власні судження, засновані на особистому досвіді або здобутих знаннях. Це свідчить про творче осмислення питання або проблеми, про самостійний підхід до їх розв'язання.

Якщо в процесі висвітлення того чи іншого питання необхідно показати, що в науковій літературі з цього приводу точаться дискусії, доцільно привести позиції спірних сторін або приєднатися до однієї з них, або аргументовано викласти власну точку зору.

У змісті не нумеруються наступні заголовки: вступ, висновки, список використаної літератури.

У вступі подається загальна характеристика роботи з обов'язковим зазначенням: актуальності теми реферату, мети роботи, завдань роботи, об'єкта та предмета роботи. Потрібно пам'ятати, що назва роботи та її зміст виходить з мети роботи, назва та зміст розділів реферату виходять з завдань.

В розділі вирішується наукова задача, яка була визначена у вступі. У кінці кожного розділу (підрозділу) повинні бути висновки, які окремо не виділяються підзаголовком “Висновок за розділ”, а як правило, починаються зі слів: “Отже” або “Таким чином”.

У висновках слід підвести підсумки дослідження (у відповідності з задачами роботи). Окреслюється коло проблем, над вирішенням яких треба буде працювати в подальшому, або тих, що можуть виникнути у найближчій перспективі, виходячи з аналізу розвитку процесів та явищ сучасності.

У списку використаної літератури мають бути названі лише ті джерела, на які є посилання в тексті, із них: 2 – 4 класичних джерела та 8 – 10 сучасних джерел. Всі посилання мають бути пронумеровані й узяті в квадратні дужки, наприклад [1]. Зразок оформлення списку використаної літератури дивись додаток 1. Список оформлюється не в таблиці (у додатку список оформлено для зручності розуміння).

Після обов'язкового рецензування першого варіанту реферату (в електронному вигляді) у викладача слід врахувати зауваження і подати остаточний варіант викладачеві (у парному семестрі до 20 березня, у непарному семестрі до 20 жовтня).

Під час роботи над рефератом автор має показати обізнаність з питань оформлення науково-довідкового апарату. Його наявність свідчить про межі знайомства автора з літературою з проблеми, що розглядається у рефераті, а також про вміння досконало використовувати наукові джерела у своїй роботі. Якщо в рефераті відсутній науково-довідковий апарат, або він неправильно (недбало) оформлений, така робота не може позитивно оцінюватися.

Загальний обсяг реферату має становити 23 – 25 друкованих (рукописних) аркушів. Оформлення реферату згідно вимог, які пред'являються до наукових робіт: формат аркушів – А4 (210 x 297); розмір полів: зліва – 25 мм, справа – 10 мм, зверху – 15 мм, знизу – 20 мм; стиль – normal (звичайний); інтервал між рядками – 1,5; абзац – 1 см; шрифт – Times New Roman № 14, з включенням переносів.

Реферат оцінюється викладачем. Здобувачі, що отримали незадовільну оцінку за реферат, до складання іспиту (заліку) не допускаються.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Видами контролю якості навчання здобувачів є: поточний, календарний та семестровий контроль.

Контрольні заходи навчальної дисципліни “Історія війн і сучасного військового мистецтва”, включають поточний, рубіжний (модульний, тематичний, календарний), підсумковий та інші контролю знань, умінь та навичок, набутих здобувачами у процесі навчання.

Контрольні заходи мають на меті визначити рівень засвоєння здобувачем навчального матеріалу, а також рівень отриманих ними знань, навичок та вмінь, які необхідні у подальшій професійній діяльності. Вони проводяться у формі:

- поточного контролю – усні та письмові експрес-опитування, відповіді та доповіді на семінарських заняттях, захист реферату. Заходи поточного контролю проводяться протягом семестру в процесі вивчення навчальної дисципліни (силабусу);

- календарного контролю – проводиться згідно графіку-календаря освітнього процесу ІСЗЗІ КПІ ім. Ігоря Сікорського на навчальний рік.

- по закінченню вивчення навчальної дисципліни (силабусу) проводиться підсумковий контроль – залік. Він повинен бути проведений відповідно до вимог положень щодо організації освітнього процесу, які діють в КПІ ім. Ігоря Сікорського.

У разі дистанційного режиму навчання усі контрольні заходи можуть здійснюватись дистанційно з використанням можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема відеоконференц-зв’язку за умови забезпечення автентифікації здобувачів.

Навчальні матеріали та ресурси, зазначені у пункті 4 робочої програми навчальної дисципліни (силабусу) “Історія війн і сучасного військового мистецтва” є відкритими, не містять відомостей з обмеженим доступом і можуть бути оприлюднені з використанням технологій дистанційного навчання, а сама робоча програма навчальної дисципліни (силабус) “Історія війн і сучасного військового мистецтва” не потребує коригування.

Результати поточного, календарного, підсумкового контролю за виконанням здобувачами індивідуального навчального плану з навчальної дисципліни “Історія війн і сучасного військового мистецтва” мають доводитися НПП до особового складу групи (у режимі дистанційного навчання через інформаційно-комунікаційні технології дистанційного навчання).

Оцінювання результатів навчання здобувачів здійснюється у відповідності до Методичних рекомендацій до розроблення і застосування рейтингових систем оцінювання курсантів (студентів) в ІСЗЗІ КПІ ім. Ігоря Сікорського.

Рейтингова система оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти (далі – здобувачів) з навчальної дисципліни (силабусу): “Історія війн і сучасного військового мистецтва”

1. Рейтинг здобувача з навчальної дисципліни (силабусу) складається з балів, що отримуються за:

1. Робота на лекціях.
2. Робота на семінарському занятті.
3. Доповідь на семінарському занятті.
4. Виконання індивідуального завдання – написання реферату.
5. Виконання модульної контрольної роботи.
6. Заохочувальні та штрафні бали.

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання:

1. Робота на лекції.
Ваговий бал – 1.

Критерії оцінювання	Бали
1. Лекційне заняття здобувачем опрацьовано повністю (законспектовано не менше 90% потрібної інформації). Питання, що розглядалися на лекції, розкриті повністю. Також відпрацьовані питання, що винесені на самостійну підготовку	01
3. Матеріал лекції не опрацьований, або відпрацьований так, що не відповідає вимогам, тобто законспектовано менше ніж 60% потрібної інформації.	0

2. Робота на семінарському занятті.
Ваговий бал – 5.

Критерії оцінювання	Бали
1. Здобувач правильно відповідав на всі поставлені запитання. Під час відповідей на запитання демонструє повні й міцні знання навчального матеріалу, що підтверджують необхідний рівень умінь і навичок; здатний аргументовано викладати свою думку, правильно, чітко й обґрунтовано приймати рішення; робити виважені, грамотні висновки і узагальнення.	05
2. Здобувач правильно відповідав на всі поставлені запитання, але допустив по деяким показникам недоліки непринципового характеру. Під час відповідей на запитання допускає несуттєві неточності, не зовсім логічно будує свою відповідь, виявляє незначні труднощі в трансформації відпрацьованого навчального матеріалу у знання та навички.	04
3. Здобувач відповідав на всі поставлені запитання, та допустив по деяким показникам недоліки принципового характеру. Під час відповідей на запитання здобувач допускає неточності, які не є перешкодою до подальшого навчання; уміє використовувати знання для вирішення стандартних завдань.	03
4. Здобувач: – правильно, чітко й обґрунтовано робив доповнення до виступів; – відповідав не на всі поставлені запитання, та допустив по деяким показникам недоліки принципового характеру. Під час відповідей на запитання здобувач невпевнено викладає свою точку зору, виникають труднощі з формуванням висновків, але вміє використовувати знання для вирішення стандартних завдань. Рівень засвоєння знань здобувачем не є суттєвою перешкодою для подальшого навчання.	01 – 02
5. Здобувач не відповідав на поставлені запитання.	0

3. Доповідь на семінарському занятті (здобувач підготував повну чітку та стислу доповідь, а також з метою її наочності презентацію до неї).
За час вивчення навчальної дисципліни (силабусу) здобувач повинен підготувати не менше ніж 2 доповіді.
Ваговий бал – 10.

Критерії оцінювання	Бали
1. Здобувач підготував повну чітку та стислу доповідь, а також з метою її наочності презентацію до неї. Під час доповіді, а також відповідей на запитання демонструє повні й міцні знання навчального матеріалу, що	09– 10

підтверджують необхідний рівень умінь і навичок; здатний аргументовано викладати свою думку, правильно, чітко й обґрунтовано приймати рішення; робити виважені, грамотні висновки і узагальнення.	
2. Здобувач підготував повну чітку та стислу доповідь, а також з метою її наочності презентацію до неї, але допустив по деяким показникам недоліки непринципового характеру. Під час доповіді, а також відповідей на запитання допускає несуттєві неточності при застосуванні отриманих знань та умінь, порушує логічну структуру своєї відповіді, іноді має незначні труднощі в трансформації навчального матеріалу у знання та навички.	08
3. Здобувач підготував повну чітку та стислу доповідь, а також з метою її наочності презентацію до неї, але допустив по деяким показникам недоліки принципового характеру. Під час доповіді, а також відповідей на запитання здобувач допускає неточності, які не є перешкодою до подальшого навчання; <u>уміє використовувати знання для вирішення стандартних завдань.</u>	06 – 07
4. Здобувач підготував доповідь, але допустив по деяким показникам недоліки принципового характеру. Під час доповіді, а також відповідей на запитання здобувач невпевнено викладає свою точку зору, виникають труднощі з формуванням висновків, але <u>уміє використовувати знання для вирішення стандартних завдань.</u> Рівень засвоєння знань здобувачем не є суттєвою перешкодою для подальшого навчання.	01 – 05
5. Здобувач підготував доповідь, але відсутня презентація до неї.	0

4. Виконання індивідуального завдання – написання реферату
Ваговий бал – 25.

Критерії оцінювання	Бали
1. Здобувач повно та чітко виконав індивідуальне завдання розкривши тему в повному обсязі, виконавши всі рекомендації щодо правильного оформлення реферату, з використанням рекомендованої літератури. Під час відповідей на запитання демонструє повні й міцні знання навчального матеріалу, що підтверджують необхідний рівень умінь і навичок; здатний аргументовано викладати свою думку, правильно, чітко й обґрунтовано приймати рішення; робити виважені, грамотні висновки і узагальнення.	23 – 25
2. Здобувач повно та чітко виконав індивідуальне завдання розкривши тему в повному обсязі, виконавши всі рекомендації щодо правильного оформлення реферату, але допустив по деяким показникам недоліки непринципового характеру, які не заважають загальному розумінню проблеми. Під час відповідей на запитання допускає несуттєві неточності, не зовсім логічно будує свою відповідь, виявляє незначні труднощі в трансформації опрацьованого матеріалу у знання та навички.	19 – 22
3. Здобувач виконав індивідуальне завдання розкривши тему не повністю, при цьому допустивши помилки принципового характеру, тобто які завадили повному розумінню проблеми, яку він висвітлював, але виконавши всі рекомендації щодо правильного оформлення реферату. Під час відповідей на запитання здобувач допускає неточності, які не є перешкодою до подальшого навчання; <u>уміє використовувати знання для вирішення стандартних завдань.</u>	15 – 18
4. Здобувач виконав індивідуальне завдання розкривши тему не повністю, допустивши помилки принципового характеру, при цьому не виконав всі рекомендації щодо правильного оформлення реферату. Під час відповідей на запитання здобувач невпевнено викладає свою точку зору, виникають труднощі з формуванням висновків, але <u>уміє використовувати знання для вирішення стандартних завдань.</u> Рівень засвоєння знань здобувачем не є суттєвою	01 – 14

перешкодою для подальшого навчання.	
5. Здобувач виконав індивідуальне завдання (реферат), але тему не розкрито.	0

5. Виконання модульної контрольної роботи
Ваговий бал – 18.

Критерії оцінювання	Бали
1. Виставляється, якщо здобувач демонструє повні й міцні знання навчального матеріалу, що підтверджують необхідний рівень умінь і навичок; здатний аргументовано викладати свою думку; правильно, чітко й обґрунтовано приймати рішення; робити виважені, грамотні висновки і узагальнення в умовах часу, відведеного на відповіді.	17 – 18
2. Отримує здобувач, який допускає несуттєві неточності, не зовсім логічно буде свою відповідь, виявляє незначні труднощі в трансформації відпрацьованого під час семестру навчального матеріалу здатний аргументовано викладати свою думку; правильно, чітко й обґрунтовано приймати рішення; робити виважені, грамотні висновки і узагальнення в умовах часу, відведеного на відповіді.	14 – 16
3. Отримує здобувач, який засвоїв основний теоретичний матеріал, але допускає неточності при відповіді на поставлені питання порушуючи логічну структуру своєї відповіді, іноді має незначні труднощі в трансформації навчального матеріалу у знання та навички в умовах часу, відведеного на відповіді, але вони не є перешкодою до подальшого навчання; уміє використовувати знання для вирішення стандартних завдань.	11 – 13
4. Отримує здобувач, який засвоїв основний теоретичний матеріал, але допускає окремі помилки при відповіді на поставлені питання, невпевнено викладає свою точку зору, виникають труднощі з формуванням висновків, але вміє використовувати знання для вирішення стандартних завдань. Рівень засвоєння знань здобувачем не є суттєвою перешкодою для подальшого навчання.	01 – 11
5. Здобувач не відповів на запитання.	0

6. Заохочувальні та штрафні бали.

6.1. Заохочувальні бали:

– робота у науковому гуртку (написання рефератів, участь в наукових конференціях кафедри, інституту, університету), участь у створенні навчально-матеріальної бази з дисципліни, тощо (R заохоч.) – від 1 до 10 балів.

6.2. Штрафні бали:

– порушення здобувачем встановлених правил внутрішнього розпорядку або встановлених правил вимог академічної доброчесності, морально-етичних норм поведінки (R штраф.) – від -1 до -10 балів;

– за невиконання реферату у встановлений термін (R штраф.) – від -1 до -10 балів;

– за користування на заняттях матеріальними засобами або джерелами інформації, які не дозволені викладачем (R штраф.) – від -1 до -10 балів.

Сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру складає:

Розрахунок шкали (R) рейтингу за навчальну дисципліну (силабус):

$R_D = (7_{\text{лек.}} \times 1) + (6_{\text{роб.сем.}} \times 5) + (2_{\text{допов.}} \times 10) + 25_{\text{ІЗ}} + 18_{\text{МКР}} = 100 \text{ балів} = 7 \text{ балів} + 30 \text{ бали} + 20 \text{ балів} + 25 \text{ балів} + 18 \text{ балів} = 100 \text{ балів.}$

Положення про рейтингову систему оцінки успішності з навчальної дисципліни (силабусу): “Історія війн і сучасного військового мистецтва” під час здачі заліку.

На передодні проведення заліку, на останньому занятті, або перед початком проведення заліку, викладач оголошує у навчальній групі суму вагових балів кожного здобувача, яку вони отримали протягом семестру та визначає здобувачів, які отримали допуск до заліку, або отримують оцінку за навчальну дисципліну (силабус) без здачі заліку.

Таблиця розрахунку рейтингових балів
для отримання оцінок за навчальну дисципліну (силабус) без здачі заліку

Бали RD	Оцінка
95 – 100	Відмінно
85 – 94	Дуже добре
75 – 84	Добре
65 – 74	Задовільно
60 – 64	Достатньо
Менше 60	Незадовільно

1. Необхідними умовами допуску здобувачів до заліку є виконання обов'язкових навчальних завдань, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни (силабусом): “Історія війн і сучасного військового мистецтва” а саме:

- зараховане індивідуальне завдання – реферат;
- підготовлена не менше ніж одна доповідь з презентацією до неї на семінарському занятті.

2. Умови отримання оцінки за навчальну дисципліну (силабус) без здачі заліку

Здобувачі, які набрали протягом семестру необхідну кількість балів ($Rd \geq 0,6 R$, тобто 60 балів і більше), мають можливість:

- отримати залікову оцінку (залік) так званим “автоматом” відповідно до набраного рейтингу;

- здавати залік з метою підвищення оцінки;

- у разі отримання оцінки під час здачі заліку, більшої ніж “автоматом” згідно з рейтингу, здобувач отримує оцінку за результатами здачі заліку;

- у разі отримання оцінки під час здачі заліку, меншої ніж “автоматом” згідно з рейтингу, здобувач отримує оцінку за результатами здачі заліку. Викладач використовує **жорстку** систему РСО.

3. Критерій оцінювання відповіді здобувачів за виконання залікової контрольної роботи з навчальної дисципліни (силабусу) “Історія війн і сучасного військового мистецтва”

Здобувачі, які виконали умови допуску до заліку і рейтинг яких з навчальної дисципліни (силабусу) складає менше 0,6 R (60 балів), а також ті, хто хоче підвищити оцінку, здають залік.

Під час проведення залікової контрольної роботи визначається рівень засвоєння здобувачем змісту навчальної дисципліни (силабусу), сформованих навичок та вмій шляхом перевірки та оцінки ступеня науково-теоретичної підготовки.

При визначенні оцінки здобувача до уваги береться змістовність та якість написаної роботи (обґрунтованість, чіткість, стислість, логічність та правильність відповідей на поставлені в білеті питання), готовність здобувача при необхідності аргументовано відстоювати свою точку зору.

Критерії оцінювання кожної відповіді на питання залікової контрольної роботи:

Критерії оцінювання	Бали
1. Виставляється, якщо здобувач демонструє повні й міцні знання навчального	23 – 25

матеріалу, що підтверджують необхідний рівень умінь і навичок; здатний аргументовано викладати свою думку; правильно, чітко й обґрунтовано приймати рішення; робити виважені, грамотні висновки і узагальнення в умовах часу, відведеного на відповіді.	
2. Отримує здобувач, який допускає несуттєві неточності, не зовсім логічно буде свою відповідь, виявляє незначні труднощі в трансформації відпрацьованого під час семестру навчального матеріалу здатний аргументовано викладати свою думку; правильно, чітко й обґрунтовано приймати рішення; робити виважені, грамотні висновки і узагальнення в умовах часу, відведеного на відповіді.	19 – 22
3. Отримує здобувач, який засвоїв основний теоретичний матеріал, але допускає неточності при відповіді на поставлені питання порушуючи логічну структуру своєї відповіді, іноді має незначні труднощі в трансформації навчального матеріалу у знання та навички в умовах часу, відведеного на відповіді, але вони не є перешкодою до подальшого навчання; уміє використовувати знання для вирішення стандартних завдань.	15 – 18
4. Отримує здобувач, який засвоїв основний теоретичний матеріал, але допускає окремі помилки при відповіді на поставлені питання, невпевнено викладає свою точку зору, виникають труднощі з формуванням висновків, але вміє використовувати знання для вирішення стандартних завдань. Рівень засвоєння знань здобувачем не є суттєвою перешкодою для подальшого навчання.	01 – 14
5. Здобувач не відповів на запитання.	0
6. За порушення здобувачем встановлених правил внутрішнього розпорядку або встановлених правил вимог академічної доброчесності, морально-етичних норм поведінки .	від -01 до -10

Під час виставлення оцінки з навчальної дисципліни необхідно орієнтуватися на такі загальні рекомендації.

Кожна відповідь на питання залікової контрольної роботи ($r_1 + r_2 + r_3$) оцінюється у 25 балів відповідно до системи оцінювання, при цьому до балів за залікову контрольну роботу додаються бали за реферат ($R_{\text{реф.}}$) і це є остаточною сумою балів.

Таким чином, рейтингова оцінка (в балах) з навчальної дисципліни (силабусу) (R) визначається як сума балів за кожне з трьох запитань залікової контрольної роботи ($r_1 + r_2 + r_3$) і до цієї суми додаються бали, які здобувач отримав за реферат ($R_{\text{реф.}}$). У деяких випадках якщо здобувач отримав штрафні бали ($-r_{\text{ш}}$), то вони віднімаються. Отриманий результат переводиться у оцінку відповідно до таблиці:

Таблиця розрахунку рейтингу з навчальної дисципліни (силабусу) для отримання оцінки за дисципліну під час здачі заліку

Бали $R = r_1 + r_2 + r_3 + R_{\text{реф.}} (-r_{\text{ш}})$	Оцінка
95 – 100	Відмінно
85 – 94	Дуже добре
75 – 84	Добре
65 – 74	Задовільно
60 – 64	Достатньо
0 – 59	Незадовільно

Результати заліку оформляються у відомість обліку успішності в одному примірнику.

У разі отримання здобувачем незадовільної оцінки або наявності заборгованості, перескладання заліку з навчальної дисципліни допускається не більше двох разів. При другому перескладанні заліку у здобувача може приймати комісія, яка створюється завідувачем спеціальної кафедри. Оцінка, отримана здобувачем у результаті другого перескладання заліку, є остаточною.

Здобувач який був не допущений до складання заліку, або був допущений, але не з'явився без поважної причини на залік (коли присутність здобувача обов'язкова), або був усунений від заліку, вважається таким, що використав відповідну спробу скласти залік з навчальної дисципліни і має заборгованість.

9. Додаткова інформація з навчальної дисципліни

Теми рефератів з навчальної дисципліни (силабусу)

“Історія війн і сучасного військового мистецтва”

1. Військове мистецтво давніх цивілізацій на території України.
2. Військове мистецтво Київської Русі.
3. Роль Данила Галицького у зміцненні військової могутності Галицько-Волинської держави.
4. Війни Галицько-Волинської держави.
5. Запорозьке козацтво в XVI ст.: організація, структура, способи ведення бойових дій.
6. Перші військові походи козаків. Князь Байда-Вишневецький. Іван Підкова. Самійло Кішка.
7. Гетьман Петро Конашевич Сагайдачний – видатний український полководець та політичний діяч.
8. Національно-визвольна війна українського народу проти польсько-шляхетського панування 1648 – 1657 років.
9. Козацька держава доби Богдана Хмельницького. Концепції воєнно-державного устрою.
10. Воєнно-історичне значення національно-визвольної війни 1648 – 1657 років.
11. Військова діяльність видатного козацького воєначальника кошового отамана Запорозької Січі Івана Сірка.
12. Українські козаки-характерники: слава і мужність непереможних воїнів.
13. Гетьман Іван Мазепа – видатний полководець та політичний діяч.
14. Полтавська битва та її наслідки для України.
15. Російсько-турецькі війни другої половини XVIII ст.
16. Участь українців у військових конфліктах XIX ст.
17. Українські козацькі формування наприкінці XVIII ст. в першій половині XIX ст.
18. Українські військові формування під час Першої світової війни.
19. Українське військо за гетьмана Павла Скоропадського.
20. Симон Петлюра як Головний Отаман української армії.
21. Армія УНР епохи Директорії (організація, озброєння, участь у бойових діях)

22. Українська Галицька армія (організація, озброєння, участь у бойових діях).
23. Легіон Українських січових стрільців (організація, озброєння, тактика).
24. Створення та діяльність Організації Українських Націоналістів (ОУН) та Української Повстанської Армії (УПА).
25. Від Дніпра до Ельби. Чотири Українські фронти.
26. Розвідувально-диверсійна діяльність Сидіра Ковпака та її значення.
27. Спроби формування української держави та війська в період Другої світової війни.
28. Від дружинників Київської Русі до козаків до кіборгів – генезис розвитку.
29. Військова освіта України: історичні аспекти становлення та сучасність.
30. Історія безконтактних війн та їх наслідки.
31. Основні цілі та способи інформаційно-психологічних диверсій Росії проти Збройних Сил України в ході операції Об'єднаних сил.
32. Теорія та практика сучасної інформаційної війни.
33. Розвиток Збройних Сил України на зламі XX – XXI століть і в умовах російсько-української “гібридної війни”: військово-політичні та етнокультурні аспекти.
34. Сучасні методи та способи ведення воєнних дій, операцій. Інформаційно-психологічне протиборство в умовах проведення операції Об'єднаних сил.
35. Агресивна несправедлива війна Росії проти України. Пряме застосування Російською Федерацією збройної сили проти суверенітету і територіальної цілісності України (з 24 лютого 2022 року).
36. Створення і роль добровольчих батальйонів на Україні у протистоянні російській агресії.
37. Інформаційне протиборство в умовах Російського вторгнення в Україну 2022 року.

Питання які виносяться на модульну контрольну роботу
з навчальної дисципліни (силабусу) “Історія війн і сучасного військового мистецтва”

1. Війна як специфічне явище суспільства.
2. Закони війни та воєнних дій.
3. Військове мистецтво часів княжої доби.
4. Запорізька Січ: організація, озброєння, тактика дій.
5. Воєнно-адміністративний устрій Козацької держави доби Богдана Хмельницького.
6. Тактика дій українських Січових Стрільців.
7. Воєнні операції у Перший період Другої світової війни (01.09.1939-22.06.1941 рр.).
8. Воєнні операції у Другий період Другої світової війни (22.06.1941-19.11.1942 рр.).
9. Воєнні операції у Третій період Другої світової війни (19.11.1942-30.12 1943 рр.).

10. Воєнні операції у Четвертий період Другої світової війни (31.12.1943-09.05.1945 рр.).
11. Воєнні операції у П'ятий період другої світової війни (09.05.1945-02.09.1945 рр.).
12. Розвиток військового мистецтва у Першій світовій війні.
13. Розвиток військового мистецтва у Другій світовій війні.
14. Військове мистецтво у війні в Кореї (1950-1953 рр.)
15. Військове мистецтво у війні у В'єтнамі (1964-1973 рр.).
16. Розвиток військового мистецтва у війні в Афганістані (1979-1989 рр.)
17. Фактори, що впливали на збройну боротьбу в зоні Перської затоки (1991 – 2011 рр.).
18. Особливості військового мистецтва під час війни в Югославії (1999 р.).
19. Збройний конфлікт у в Югославії (1999 р.): особливості введення бойових дій.
20. Розвиток військового мистецтва під час бойових дій на Донбасі.
21. Операції блоку НАТО які вплинули на зміну оборонної стратегії США.
22. Збройний конфлікт у зоні Перської затоки: застосовані форми і способи збройної боротьби та їх наслідки.
23. Військове мистецтво у Російсько-грузинській війні 2008 року – негативні та позитивні сторони застосування конфронтуючих збройних сил.
24. Операції під час збройної боротьби в зоні Перської затоки (1991 – 2011 рр.) – їх особливості.